Eiropas Savienības
Oficiālais Vēstnesis

LV
L sērija

2025/1179

16.6.2025.

KOMISIJAS IETEIKUMS (ES) 2025/1179

(2025. gada 4. jūnijs)

Ūdensefektivitāte pirmajā vietā: pamatprincipi

EIROPAS KOMISIJA,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 292. pantu,

tā kā:

(1) Neilgtspējīgas ūdens resursu apsaimniekošanas prakses, piesārņojuma un augošā pieprasījuma dēļ ūdens kvalitāte un kvantitāte, kā arī ūdens ekosistēmu veselība Savienībā neuzlabojas vajadzīgajā tempā. Klimata pārmaiņas un bioloģiskās daudzveidības zudums šo tendenci pastiprina. Ūdens pieejamības ierobežojumi arvien vairāk ietekmē sabiedrību un ekonomiku. Šajā sakarā ūdensefektivitātes kāpināšana kļūst par absolūtu nepieciešamību.

(2) Komisijas ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam ([1]), kurā izklāstīts progress, kas panākts, īstenojot Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2000/60/EK ([2]) un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2007/60/EK ([3]), apstiprina, ka vairumam dalībvalstu ūdens trūkums raisa arvien lielākas bažas. Ūdens trūkums vērojams aptuveni 34 % Savienības teritorijas un vismaz vienu sezonu gadā skar aptuveni 40 % Savienības iedzīvotāju ([4]). Ūdens trūkumu izraisa pārmērīga ūdens izmantošana un klimata pārmaiņu ietekme ([5]). Eiropas Parlaments aicināja risināt šos jautājumus ([6]).

(3) Sausums katru gadu skar vidēji 4 % Savienības teritorijas. Ja temperatūra pieaugtu par 3 °C, Eiropas dienvidos un dienvidrietumos upju notece vasarā varētu samazināties pat par 40 %. Pēdējās desmitgadēs sausuma gadījumu skaits un intensitāte Eiropā ir palielinājusies. Piemēram, smagais sausums un karstums 2022. gadā radīja ekonomiskos zaudējumus aptuveni 40 miljardu EUR apmērā, un lielākie zaudējumi tika reģistrēti Itālijā, Spānijā un Francijā ([7]).

(4) Paredzams, ka notiekošās klimata pārmaiņas šo problēmu saasinās, jo palielināsies sausuma ietekme un biežums. Strukturāla pārmērīga ūdens patēriņa un ilgstoša sausuma paaugstināta riska kopējā ietekme apdraud ūdensapgādes drošību, dzeramā ūdens apgādi, lauksaimniecību, iekšzemes kuģošanu, tūrismu un energoapgādi ([8]). Ūdens trūkums dažādās nozarēs un lauksaimnieciskās ražošanas zudums karstuma un sausuma dēļ ir viens no galvenajiem klimata pārmaiņu radītajiem riskiem Eiropā ([9]).

([1]) Komisijas ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par Ūdens pamatdirektīvas (2000/60/EK) un Plūdu direktīvas (2007/60/EK) īstenošanu (Trešie upju baseinu apsaimniekošanas plāni. Otrie plūdu riska pārvaldības plāni) (COM(2025) 2 final).
([2]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK (2000. gada 23. oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (OV L 327, 22.12.2000., 1. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2000/60/oj).
([3]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2007/60/EK (2007. gada 23. oktobris) par plūdu riska novērtējumu un pārvaldību (OV L 288, 6.11.2007., 27. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2007/60/oj).
([4]) Skatīt EVA ziņojumu "Water Scarcity Conditions in Europe", pieejams šeit. Tiek pieņemts, ka ūdens patēriņa indekss jeb *WEI+*, kas pārsniedz 20 %, liecina par ūdens trūkumu.
([5]) EVA "Water Resources Aacross Europe", 2021., pieejams šeit.
([6]) Eiropas Parlamenta 2025. gada 7. maija rezolūcija par Eiropas ūdens resursu noturības stratēģiju (2024/2104(INI)).
([7]) Eiropas Klimatiskā riska novērtējums, EVA ziņojums 01/2024, 209. lpp. ar citām atsaucēm.
([8]) Eiropas Klimatiskā riska novērtējums (2024), 5. un 11. nodaļa, kurā ietverta arī plašāka informācija par paredzamo ilgstoša sausuma (arī īpaši ilgu sausuma periodu) saasināšanos Eiropā.
([9]) Klimata pārmaiņu starpvaldību padome, Sestais novērtējuma ziņojums, https://www.ipcc.ch/assessment-report/ar6/.

(5) Lai gan pastāv ģeogrāfiskas atšķirības, saldūdens ieguve gadā laikposmā no 2000. līdz 2022. gadam ([10]) ir samazinājusies par 19 %, tomēr paredzams, ka saldūdens ieguve uz vienu iedzīvotāju atkal palielināsies. Tas ir tāpēc, ka: i) nav panākts pietiekams progress ūdensefektivitātes kāpināšanā visvairāk patērējošajās nozarēs, piemēram, enerģētikā un lauksaimniecībā, arī bioenerģijas ražošanā; ii) rūpnieciskajai un digitālajai pārveidei ir vajadzīgs vairāk saldūdens; iii) nepareiza pārvaldība, piesārņojums un klimata pārmaiņas arvien vairāk noslogo tīra saldūdens pieejamību sociālekonomiskiem mērķiem. Tas kaitē ekoloģiskajām plūsmām, kas ir būtiskas ūdens ekosistēmas aizsardzībai, un Savienības ekonomikas konkurētspējai, kurai tīrs saldūdens ir vajadzīgs tādā paša mērā kā tīra enerģija.

(6) Eiropas Centrālā banka lēš, ka 60 % nenokārtoto kredītsaistību gadījumu eurozonā varētu būt daļēji saistīti ar ūdens trūkumu un pārmērīgu karstumu un 20 % — ar plūdiem ([11]). Turklāt, pieaugot ar ūdeni saistītajiem klimatiskajiem riskiem ([12]), apdrošināšanas plaisa varētu palielināties, apgrūtinot ekonomikas atveseļošanu pēc tādiem ar ūdeni saistītiem incidentiem kā sausums vai plūdi.

(7) Ieguldījumi ūdensefektivitātē palīdzēs nodrošināt pietiekamu ūdens daudzumu galvenajām ekonomikas nozarēm, kas ir kritiski svarīgas Savienības stratēģiskajai autonomijai un kam tādējādi ir iespējas uzlabot konkurētspēju, kā atzīts tīras rūpniecības kursā ([13]). Ūdens taupīšanas potenciāla izmantošana patērētājiem radīs arī uzņēmējdarbības iespējas un izmaksu ietaupījumus. Savienības rūpniecība jau ir pasaules līdere ūdens tehnoloģiju izstrādē.

(8) 2025. gada Konkurētspējas kompass ([14]) aicina dalībvalstis risināt pieaugošā ūdens trūkuma problēmu, uzlabojot ūdens resursu apsaimniekošanas praksi un infrastruktūru, paaugstinot ūdensefektivitāti un veicinot ilgtspējīgu ūdens izmantošanu. Kopīgajā paziņojumā par Eiropas sagatavotības savienības stratēģiju ([15]) ir uzsvērta nepieciešamība visā Savienībā stiprināt piekļuvi tādiem kritiski svarīgiem resursiem kā ūdenim, piemēram, lai varētu reaģēt ārkārtas situācijās un katastrofu gadījumos.

(9) Ūdens resursu un energoresursu savstarpējā atkarība ir būtisks faktors, kas palīdz panākt Savienības ūdens sistēmu un energosistēmu drošību un noturību.

(10) Savienībai ir pienākums rīkoties ūdensefektivitātes jomā, pamatojoties uz Eiropas un starptautiskiem noteikumiem, piemēram, 1992. gada 17. martā Helsinkos parakstīto Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par robežšķērsojošo ūdensteču un starptautisko ezeru aizsardzību un izmantošanu, 2015. gada 12. decembrī Parīzē parakstītā Parīzes nolīguma 7. pantu, Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2021/1119 ([16]) 5. pantu, kā arī Eiropas Savienības saistībām saskaņā ar ANO rīcības programmu ūdens resursu jomā ([17]). ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu 6.4. mērķrādītājs arī uzliek Pusēm pienākumu jau līdz 2030. gadam būtiski palielināt ūdens izmantošanas lietderību visās nozarēs.

([10]) EVA, "Water abstraction by source and economic sector in Europe" (2024), pieejams https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/water-abstraction-by-source-and.

([11]) Eiropas Centrālā banka, "Climate-related risks to financial stability", B.2. attēls.

([12]) Eiropas Centrālā banka, "The Climate Insurance Protection Gap", pamatojoties uz EAAPI datiem, pieejams šeit.

([13]) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Tīras rūpniecības kurss – kopīgs konkurētspējas un dekarbonizācijas ceļvedis" (COM(2025)85 final).

([14]) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES Konkurētspējas kompass" (COM(2025) 30 final).

([15]) Kopīgais paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par Eiropas sagatavotības savienības stratēģiju (JOIN(2025) 130 final).

([16]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/1119 (2021. gada 30. jūnijs), ar ko izveido klimatneitralitātes panākšanas satvaru un groza Regulas (EK) Nr. 401/2009 un (ES) 2018/1999 ("Eiropas Klimata akts") (OV L 243, 9.7.2021., 1. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj).

([17]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7443-2023-INIT/en/pdf.

(11) Ar Eiropas zaļo kursu ([18]) tika sākta saskaņota stratēģija klimatneitrālākai, no toksikantiem brīvai, resursefektīvākai un konkurētspējīgākai ekonomikai, kurā ekonomikas izaugsme ir atsaistīta no resursu patēriņa, reaģējot uz klimata un vides problēmām.

(12) Savienības klimatadaptācijas stratēģija ([19]), Eiropas klimatiskā riska novērtējums un paziņojums par klimatisko risku pārvaldību sniedz pārskatu par klimatisko risku plašo ietekmi un izceļ nepieciešamību rīkoties, jo politika un veiktie pasākumi netiek līdzi klimata pārmaiņām. Ūdens trūkuma un sausuma problēmu risināšana ir viena no jomām, kurā jārīkojas. Tiek uzsvērts, ka ilgtspējīga saldūdens pieejamības nodrošināšana ir būtiska, lai panāktu klimatnoturību.

(13) Ūdens trūkums ļoti spēcīgi ietekmē jūras ekosistēmu veselību un no tām atkarīgo piekrastes un salu kopienu sociālo un saimniecisko darbību dzīvotspēju. Tāpēc ir nepieciešama integrēta un efektīva saldūdens un jūras ūdeņu pārvaldība.

(14) Aprites ekonomikas rīcības plānā ([20]) ir izklāstīta programma virzībai uz to, lai resursu, tostarp ūdens, patēriņš nepārsniegtu planētas iespēju robežas. Saskaņā ar šo mērķi drošas ūdens atkalizmantošanas veicināšana dažādās nozarēs var atraisīt ekonomisko potenciālu reģionos ar lielu ūdens resursu noslodzi. Tas var arī samazināt vajadzību pēc dārgiem infrastruktūras projektiem, piemēram, jauniem rezervuāriem vai atsāļošanas iekārtām, tādējādi radot ilgtermiņa ietaupījumus un uzlabojot uzņēmējdarbības noturību pret ūdens trūkumu, kā arī samazinot darbības riskus.

(15) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1781 ([21]) ļauj noteikt ekodizaina prasības, kurām produktiem ir jāatbilst un kuras uzlabo virkni aspektu, tostarp ūdens izmantošanu un ūdensefektivitāti, gandrīz visās fizisko preču kategorijās. Šā ieteikuma elementi veicinās tās īstenošanu.

(16) Šajā ieteikumā ir sniegti norādījumi par elementiem, kas nav visaptveroši aplūkoti Savienības tiesību aktos ūdens resursu jomā: Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvās 2000/60/EK, (ES) 2020/2184 ([22]), (ES) 2024/3019 ([23]), (ES) 2024/1785 ([24]) un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) 2020/741 ([25]).

(17) Lai veicinātu ūdensefektivitāti, ir lietderīgi noteikt principu un ieteikumu kopumu, kam būtu jāveido pamats turpmākām Savienības un dalībvalstu darbībām, kas lēmumu pieņemšanā sistemātiski ņem vērā ūdens taupīšanas potenciālu un atbildīgāku ūdens izmantošanu visās nozarēs.

([18]) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas zaļais kurss" (COM(2019) 640 final).

([19]) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz klimatnoturīgu Eiropu: jaunā ES Klimatadaptācijas stratēģija" (COM(2021) 82 final).

([20]) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Jauns aprites ekonomikas rīcības plāns. Par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu" (COM(2020) 98 final).

([21]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1781 (2024. gada 13. jūnijs), ar ko izveido satvaru ekodizaina prasību noteikšanai ilgtspējīgiem produktiem, groza Direktīvu (ES) 2020/1828 un Regulu (ES) 2023/1542 un atceļ Direktīvu 2009/125/EK (OV L, 2024/1781, 28.6.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1781/oj).

([22]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2020/2184 (2020. gada 16. decembris) par dzeramā ūdens kvalitāti (OV L 435, 23.12.2020., 1. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2020/2184/oj).

([23]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2024/3019 (2024. gada 27. novembris) par komunālo notekūdeņu attīrīšanu (OV L, 2024/3019, 12.12.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/3019/oj).

([24]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2024/1785 (2024. gada 24. aprīlis), ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2010/75/ES par rūpnieciskajām emisijām (piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole) un Padomes Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem (OV L, 2024/1785, 15.7.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1785/oj).

([25]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2020/741 (2020. gada 25. maijs) par ūdens atkalizmantošanas minimālajām prasībām (OV L 177, 5.6.2020., 32. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/741/oj).

(18) Principa "ūdensefektivitāte pirmajā vietā" mērķis ir nodrošināt ūdens patēriņa ilgtermiņa ilgtspēju, paturot prātā, ka dabiskie saldūdens resursi ir ierobežoti un pieaugošās globālās sasilšanas dēļ samazināsies vēl vairāk. Ūdensefektivitātes kāpināšanas pasākumu pamatā vajadzētu būt izmaksu un ieguvumu analīzei, iekļaujot ekonomikas, vides un sabiedrības ārējos faktorus un vienlaikus ņemot vērā arī subsidiaritāti, proporcionalitāti, taisnīgumu un vienlīdzību.

(19) Lai paātrinātu principa "ūdensefektivitāte pirmajā vietā" piemērošanu un veicinātu ūdensefektīvu pasākumu plašu izvēršanu, ir jānosaka galvenie mērķi. Tādēļ dalībvalstis būtu jāmudina noteikt pašām savus ūdensefektivitātes mērķrādītājus, kas pamatojas uz attiecīgajiem valsts apstākļiem.

(20) Ūdensefektivitātes principa īstenošanā būtu pēc iespējas labāk jāizmanto jaunās tehnoloģijas, piemēram, digitālie viedie skaitītāji un sensori, kas palīdz konstatēt un pārvaldīt ūdens noplūdi, arī no dzeramā ūdens infrastruktūras, kā noteikts Direktīvas (ES) 2020/2184 4. panta 3. punktā.

(21) Ja resursu ierobežojumu dēļ ūdensefektivitātes kāpināšanas pasākumi ir jāveic secīgi, prioritāte būtu jāpiešķir nozarēm, kas patērē visvairāk ūdens, vai nozarēm ar vislielāko ūdens taupīšanas potenciālu un izvērtējot kompromisus, jo īpaši attiecībā uz stratēģiskām nozarēm, vienlaikus ievērojot arī ūdens resursu hierarhiju. Katra upes baseina un ūdens nesējslāņa gadījumā šīs nozares noteikti atšķirsies.

(22) Ūdensefektivitātes pasākumi būtu jāiekļauj upju baseinu apsaimniekošanas plānu pasākumu programmās. Šie pasākumi var palīdzēt ietaupīt ūdeni un panākt vēlamo progresu virzībā uz ūdensapgādes noturību tikai tad, ja tie ir daļa no visaptverošas pieejas. Papildu pārvaldības pasākumi un ekonomikas instrumentu izmantošana var padarīt ūdensefektivitātes radītos ieguvumus par ilgstošiem ūdens bilances uzlabojumiem, izvairoties no bumeranga efekta. Ūdensefektivitātes stratēģijām vienmēr vajadzētu būt saskanīgām ar nacionālajām klimatadaptācijas stratēģijām,

IESAKA.

Princips "ūdensefektivitāte pirmajā vietā"

1. Pieņemot valsts pasākumus, kas skar ūdens resursu apsaimniekošanu, dalībvalstis tiek mudinātas piemērot principu "ūdensefektivitāte pirmajā vietā", ņemot vērā ekonomiskos, sociālos un vidiskos apsvērumus.

2. "Ūdensefektivitāte pirmajā vietā" nozīmē to, ka ir jāveic visi pasākumi, kas vajadzīgi, lai prioritārā kārtā samazinātu pieprasījumu pēc ūdens, tādējādi mazinot vajadzību izmantot papildu ūdens resursus. Prioritārā secībā – vispirms būtu jāsamazina ūdens patēriņš, pēc tam jāveic pasākumi efektivitātes kāpināšanai, tad jāgādā par notekūdeņu atkalizmantošanu un ūdensapgādes paplašināšanu.

3. Ņemot vērā ūdens taupīšanas potenciālu, ES būtu jātiecas līdz 2030. gadam uzlabot ūdensefektivitāti vismaz par 10 %. Dalībvalstis tiek mudinātas noteikt savus ūdensefektivitātes mērķrādītājus, pamatojoties uz attiecīgajiem valsts apstākļiem. Komisija sadarbosies ar dalībvalstīm un ieinteresētajām personām, lai izstrādātu kopīgu metodiku ūdensefektivitātes mērķrādītāju noteikšanai, ņemot vērā teritoriālās un citas atšķirības starp valstīm, reģioniem un nozarēm.

Efektīva ūdens resursu apsaimniekošana

4. Dalībvalstīm tiek ieteikts piemērot pielikumā izklāstīto ūdens resursu apsaimniekošanas praksi, kuras pamatā it īpaši ir ūdens bilance upes baseinā un ticamas prognozes par vides un sociālekonomiskajām ūdens vajadzībām. Šai praksei būtu jābalstās arī uz klimata pārmaiņu ietekmes un neaizsargātības novērtējumiem, kuru pamatā ir attiecīgie klimata pārmaiņu scenāriji un to ietekme uz civilo drošību. Šīs prakses pamatā vajadzētu būt efektīvai un regulārai ūdens ieguves kontrolei, pielāgojamām atļauju piešķiršanas procedūrām, spēcīgam atbalstam pētniecībai un inovācijai un progresīvu digitālo rīku pilnīgai izmantošanai.

5. Dalībvalstīm iesaka veicināt efektivitāti visos ūdensapgādes ķēdes līmeņos, proti, uzkrāšanā, pārvadē un ūdens izmantošanā, kā izklāstīts pielikumā, un nodrošināt nepieciešamās investīcijas.

6. Dalībvalstīm tiek ieteikts principu "ūdensefektivitāte pirmajā vietā", ja iespējams, piemērot visās nozarēs, kurās izmanto ūdeni, ieskaitot lauksaimniecībā, enerģētikā, rūpniecībā, tirdzniecībā, sabiedriskajā ūdensapgādē un digitālajā ekonomikā, visos ūdens apsaimniekošanas plānošanas un atļauju piešķiršanas līmeņos.

Pārvaldība

7. Dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt pienācīgu ūdens resursu apsaimniekošanas pārvaldību, jo īpaši nodrošinot pārredzamus, drošus, iekļaujošus, taisnīgus un paredzamus ūdens sadales mehānismus, nodrošinot noteiktību attiecībā uz sadales prioritātēm starp lietošanas veidiem ūdens trūkuma gadījumā, vienlaikus aizsargājot neaizsargātu un marginalizētu grupu piekļuvi cenas ziņā pieejamam dzeramajam ūdenim un sanitārijai paredzētam ūdenim.

Mācības un izpratnes veicināšana

8. Lai visos līmeņos nodrošinātu efektīvu un lietderīgu ūdens resursu apsaimniekošanu, dalībvalstīm ieteicams ieguldīt prasmēs un cilvēkresursos.

9. Dalībvalstīm tiek ieteikts veikt pasākumus, kuri palielinātu iedzīvotāju, vietējo iestāžu un uzņēmumu informētību par principu "ūdensefektivitāte pirmajā vietā". Šādas darbības būtu regulāri jāatkārto.

Pārrobežu sadarbība un starptautiskā dimensija

10. Dalībvalstīm būtu jānodrošina pilnīga pārrobežu sadarbība attiecībā uz ūdens resursu apsaimniekošanas kvantitatīvajiem aspektiem visos upju baseinos, tostarp izmantojot Direktīvā 2000/60/EK noteiktos mehānismus un attiecīgos starptautiskās sadarbības mehānismus un struktūras.

11. Dalībvalstīm tiek ieteikts popularizēt principu "ūdensefektivitāte pirmajā vietā" arī starptautiskā līmenī, piemēram, ANO Ūdens pārvaldē, ANO Vides programmā (*UNEP*), G7 un G20, ESAO, ANO Vispārējā konvencijā par klimata pārmaiņām (*UNFCCC*), ANO Konvencijā par cīņu pret pārtuksnešošanos (*UNCCD*), Biodaudzveidības konvencijā (*CBD*), ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijā (*FAO*), un stiprināt sadarbību ar finanšu iestādēm, piemēram, Eiropas Investīciju banku, Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banku un Pasaules Banku, kā arī privāto sektoru, ar mērķi ūdens resursu efektivitātes iniciatīvās piesaistīt ilgtermiņa investīcijas.

Briselē, 2025. gada 4. jūnijā

Komisijas vārdā –
Komisijas locekle
Jessika ROSWALL

PIELIKUMS

Galvenie ūdensefektivitātes pasākumi pamatprincipa "ūdensefektivitāte pirmajā vietā" īstenošanai

1. **Labāka resursu kontrole**

Uzturēt precīzu un atjauninātu ūdens bilanci, pamatojoties uz pieejamajiem norādījumiem ([1]), un šo ūdens bilanci ņemt vērā plānošanas lēmumos, kas ietekmē ūdens patēriņu un ūdens taupīšanas pasākumus. Šajā nolūkā būtu jāapsver tālāk izklāstītie pasākumi.

1) Noteikt un pastāvīgi uzraudzīt ūdens ieguvi, zudumus un atdevi visos ūdensobjektos katrā upes baseinā un veicināt digitālo skaitītāju izmantošanu ūdens ieguves un novadīšanas mērīšanai. Ūdens piegādātājiem dokumenti un dati par izmaiņām ūdens bilancē un ūdens kvalitātē būtu regulāri jādara publiski pieejami.

2) Sabiedriskās ūdensapgādes nozarē būtu jānodrošina, ka ūdens patēriņš tiek mērīts atsevišķi katrai ēkai un kondomīnijos – katram dzīvoklim. Lai panāktu papildu ieguvumus efektivitātes ziņā un lai vairotu investīciju lietderību, būtu jāveicina viedo skaitītāju izmantošana gadījumos, kad ir vajadzīgi reāllaika dati.

3) Ņemot vērā arī pazemes ūdensobjektu vajadzības, visos upju baseinos noteikt virszemes ūdensobjektu ekoloģiskās plūsmas ([2]), lai būtu zināms ilgtspējīgas ieguves maksimālais apjoms, kas ir racionālas un efektīvas ūdens izmantošanas priekšnoteikums. Nosakot ilgtspējīgas ieguves maksimālo apjomu, būtu jāņem vērā arī nepatērējošo lietotāju vajadzības un attiecīgo tiesību aktu prasības. Iesaistīties pārrobežu koordinācijā, lai noteiktu ekoloģiskās plūsmas upēs, kas šķērso robežas; tas palīdzētu izvairīties no konfliktiem, kas varētu apgrūtināt efektīvas pieejas piemērošanu attiecībā uz ūdens patēriņu. Nodrošināt ekoloģisko plūsmu efektīvu īstenošanu, tās sistemātiski ņemot vērā ūdens atļauju piešķiršanas nosacījumos.

4) Pamatojoties uz pieejamajiem norādījumiem ([3]), adekvāti novērtēt ar pazemes ūdensobjektiem savienoto atkarīgo sauszemes un saistīto ūdens ekosistēmu ūdens vajadzības un sālsūdens vai citu vielu ieplūšanu. Izmantojot visaptverošu riska novērtējumu, atbildīgi piemērot pārvaldītas ūdens nesējslāņa papildināšanas metodes ([4]).

5) Nodrošināt, ka virszemes un pazemes ūdens ieguves atļauju izdošanas procesā tiek ievērotas klimata pārmaiņu prognozes, kurās ir ņemta vērā nenoteiktība, jo tas ļautu paredzēt turpmākās izmaiņas ūdens bilancē, un regulāri pielāgot ūdens atļaujas nolūkā izvairīties no pārmērīgas ūdens ieguves ([5]). Pārliecināties, ka ūdens ieguves atļauju sistēma ir pietiekami elastīga un vajadzības gadījumā ņem vērā arī būtiskas sezonālās svārstības. Atļauju izdošanas procesam nevajadzētu būt pārmērīgi ilgam, lai varētu elastīgi pielāgoties, ņemot vērā izmaiņas ūdens bilancē. Piemērot atbilstošu ūdens cenas noteikšanas mehānismu, kas nodrošinātu efektīvu ūdens izmantošanu. Pieņemt pietiekami atturošas sankcijas par nelikumīgu, nereģistrētu vai neatļautu ūdens ieguvi un novadīšanu.

6) Nodrošināt, ka upju baseinu apsaimniekošanas plānos ir iekļauta "ūdens bilance" un tiek kvantificēts ūdens patēriņš katrai sociālekonomiskajai darbībai; tas atvieglotu efektivitātes pasākumu plānošanu, pamatojoties uz aplēsēm par atlikušajām ūdens taupīšanas iespējām. Upju baseinu apsaimniekošanas plānos iekļaut sausuma riska pārvaldības aspektus un sagatavoties ilgstoša sausuma riskam.

7) Nodrošināt, ka lielāka ūdensefektivitāte, samazinot ūdens patēriņu, veicina noturību. Šajā nolūkā:

— attiecībā uz ūdensapgādes pakalpojumiem piemērot izmaksu atgūšanas principu, proti, panākt, lai visi ūdens lietotāji un nozares, kas izmanto ūdeni, sniegtu pienācīgu ieguldījumu ūdensapgādes pakalpojumu izmaksu segšanā,

([1]) Sk. Ūdens pamatdirektīvas kopējās īstenošanas stratēģijas (*CIS*) norādījumu dokumentu Nr. 34 par ūdens bilanci, pieejams šeit.
([2]) Sk. *CIS* norādījumu dokumentu Nr. 31 par ekoloģiskajām plūsmām, pieejams šeit.
([3]) Sk. *CIS* norādījumu dokumentu Nr. 18 par pazemes ūdeņu stāvokļa un tendenču novērtējumu, pieejams šeit.
([4]) Sk. *CIS* norādījumu dokumentu Nr. 39 par pārvaldītu ūdens nesējslāņa papildināšanu, pieejams šeit.
([5]) Sk. *CIS* norādījumu dokumentu Nr. 24 par upju baseinu apsaimniekošanu un klimata pārmaiņām, pieejams šeit.

— nodrošināt, ka ūdens cenu noteikšanas politika sniedz pienācīgus stimulus ūdens resursu efektīvākai izmantošanai, pamatojoties uz ekonomisko analīzi, kas prasīta Direktīvas 2000/60/EK ([6]) III pielikumā,

— labāk un plašāk izmantot principu "piesārņotājs maksā" un piesardzības principus, likvidēt kaitīgas vides subsīdijas un nodrošināt cenas ziņā pieejamus, taisnīgus un godīgus cenu noteikšanas mehānismus visiem ūdens lietotājiem.

Šādi rīkojoties, dalībvalstis var ņemt vērā izmaksu atgūšanas sociālās, vidiskās un ekonomiskās sekas, kā arī skartā reģiona vai reģionu ģeogrāfiskos vai klimatiskos apstākļus.

Nodrošināt ūdens cenu noteikšanas politikas pilnīgu pārredzamību, jo īpaši attiecībā uz tarifu līmeni, līdzekļu izlietojumu, ūdens resursu saglabāšanai veiktajiem pasākumiem. Labas prakses vārdā tas būtu jāpiemēro arī citās nozarēs, kas nav saistītas ar dzeramo ūdeni un komunālo notekūdeņu attīrīšanu.

2. **Ūdens pārvades efektivitāte**

Uzlabot ūdens noplūžu pārvaldību, kas ir būtiska ūdensapgādes sistēmu operatīvās pārvaldības daļa, un par prioritāti noteikt investīcijas, kas palīdzēs ātri novērst noplūdes, koncentrējoties uz ūdensapgādes teritorijām, kurām tas visvairāk vajadzīgs, un izmantojot visas pieejamās Savienības finansējuma iespējas un instrumentus.

3. **Ūdens uzkrāšanas efektivitāte**

a) Par prioritāti noteikt pasākumus ([7]), kas palīdz ūdeni augsnē, mežos, pazemes ūdeņos un mitrājos aizturēt dabiskā veidā un kas samazina ūdens iztvaikošanu salīdzinājumā ar situāciju, kad ūdens tiek uzkrāts mākslīgos virszemes rezervuāros.

b) Veikt regulāru mākslīgo rezervuāru tehnisko apkopi, arī piesaistot finansējumu regulārai nogulšņu aizvākšanai un noplūžu novēršanai.

c) Optimizēt komunālo ūdens resursu apsaimniekošanu, izmantojot lietusūdens savākšanu un citus dabiskas ūdens aizturēšanas veidus, un paātrināt tādu pasākumu īstenošanu, kas paredzēti, lai novērstu nokrišņu ūdens pārgāzes ([8]).

4. **Ūdens izmantošanas efektivitāte**

a) Veicināt labāko pieejamo tehnoloģiju, prakses un pakalpojumu izmantošanu, lai nodrošinātu efektīvu ūdens izmantošanu visās nozarēs, tostarp veicinot apritīgumu.

b) Veicināt notekūdeņu atkalizmantošanu ne tikai apūdeņošanai, bet arī rūpniecības, enerģētikas un sabiedriskās ūdensapgādes vajadzībām, vienlaikus novēršot riskus cilvēka veselībai un paturot prātā ietekmi uz vidi, ko rada mazākas atgriešanās plūsmas upes baseinā.

5. **Laba pārvaldība**

a) Izstrādāt ūdens sadales shēmas, kas ir pārredzamas un ietver iekļaujošu pārvaldības mehānismu; tās nodrošinātu paredzamību attiecīgajiem ūdens lietotājiem, to vidū nepatērējošiem lietotājiem, vienlaikus veicinot ilgtspēju, taisnīgumu un cilvēktiesību ievērošanu. Izstrādājot ūdens sadales mehānismus, būtu jāņem vērā nozaru un reģionu ūdens taupīšanas iespējas.

b) Izstrādāt vai saglabāt īpašu sociālo politiku, kas atbalsta ūdens lietotājus ar zemiem ienākumiem un/vai neaizsargātus/marginalizētus cilvēkus, lai visiem nodrošinātu piekļuvi ūdenim un sanitārijai, kā noteikts Direktīvā (ES) 2020/2184 un Direktīvā (ES) 2024/3019.

([6]) Sk. *CIS* norādījumu dokumentu Nr. 1 par ekonomiku un vidi, pieejams šeit.

([7]) Sk., piemēram, "A guide to support the selection, design and implementation of natural water retention measures in Europe, Capturing the multiple benefits of nature-based solutions", pieejams šeit; *CIS* tehnisko ziņojumu Nr. 82 par dabiskiem ūdens aizturēšanas pasākumiem, pieejams šeit; Kopīgā pētniecības centra ziņojumu "Nature-based solutions for agricultural water management", pieejams šeit.

([8]) Saskaņā ar Direktīvas (ES) 2024/3019 5. pantu.

6. **Mācības un izpratnes veicināšana**

a) Uzlabot ūdens resursu apsaimniekošanas iestāžu un iestāžu, kas atbild par nozarēm, kurās izmanto ūdeni, darbinieku prasmes un tos apmācīt ar mērķi tiem palīdzēt piemērot principu "ūdensefektivitāte pirmajā vietā" ūdens patēriņa samazināšanas nolūkā.

b) Atbalstīt pētniecību un inovāciju, uzlabot prasmes un vairot zināšanas par visiem efektīvas ūdens resursu apsaimniekošanas aspektiem nozarēs, kurās izmanto ūdeni. Palielināt patērētāju informētību par ūdens taupīšanas nozīmi, vienlaikus dodot viņiem iespēju rīkoties ilgtspējīgāk, ņemot vērā vietējos apstākļus. Tas ietver arī pārredzamības nodrošināšanu patērētājiem un iedzīvotājiem attiecībā uz ūdens patēriņu un ūdens resursu apsaimniekošanu saskaņā ar Direktīvas (ES) 2020/2184 17. pantu un Direktīvas (ES) 2024/3019 24. pantu.

c) Izmantojot tādus rīkus kā ES ekomarķējums un digitālā produkta pase saskaņā ar Regulu (ES) 2024/1781, veicināt patērētāju labāku informēšanu un palielināt izpratni par patēriņa preču un pakalpojumu ūdens izmantojuma pēdu.

7. **Starptautiskā dimensija**

a) Izstrādājot tehnisko un finansiālo atbalstu partnervalstīm, attiecīgā gadījumā ņemt vērā šā ieteikuma principus un mērķus.

b) Stiprināt sadarbību ar finanšu iestādēm, piemēram, Eiropas Investīciju banku, Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banku un Pasaules Banku, kā arī privāto sektoru, lai piesaistītu ilgtermiņa investīcijas iniciatīvām ūdensefektivitātes jomā saskaņā ar ES stratēģijas *Global Gateway* ([9]) mērķiem.

c) Dalīties paraugpraksē, īstenojot šā ieteikuma principus un mērķus, un atbalstīt ūdensapgādes noturību un ūdensefektivitāti starptautiskajā sadarbībā.

([9]) Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai "Global Gateway" (JOIN(2021) 30 final).